

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Fag:	Samfunnsfag
Årstrinn:	1.-4. trinn

Fagets relevans og sentrale verdier

Samfunnsfag er et sentralt fag for at elevene skal bli deltakende, engasjerte og kritisk tenkende medborgere. Faget skal bidra til at elevene ser sammenhenger mellom individuelle valg, samfunnsstrukturer og toleransegrensene i naturen. I samfunnsfag skal elevene få mulighet til å utforske sin egen identitet, lokalsamfunnet de lever i, og nasjonale og globale problemstillinger. Gjennom arbeidet med faget skal elevene forstå hvordan geografiske, historiske og nåtidige forhold legger forutsetninger for hvordan mennesker dekker behovene sine, og for hvordan makt og ressurser blir fordelt. Elevene skal bli bevisste på hvordan vi er historieskapte, men også historieskapende. Faget skal bidra til identitetsutviklingen til den enkelte og forståelsen av de forskjellige fellesskapene vi mennesker inngår i. Det innebærer også å inkludere majoritets- og minoritetsperspektiv, og særlig samisk kultur og samfunnsliv. Slik bidrar samfunnsfaget til å styrke elevenes forståelse av seg selv, av samfunnet de lever i, og av hvordan de kan påvirke sitt eget liv og framtiden.

Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnlaget i opplæringen. Samfunnsfaget skal bidra til engasjement, kritisk tenking, skaperglede og utforskertrang og bygge opp under holdninger og verdier som toleranse, likeverd og respekt. Gjennom samfunnsfaglige tenkemåter og metoder skal elevene utvikle et aktivt medborgerskap bygd på bevissthet om demokrati, miljø, menneskerettighet, likestilling og verdien av mangfold.

Kjerneelementer

Undring og utforskning

Elevene skal kunne undre seg over, reflektere rundt og vurdere hvordan kunnskap om samfunn før og nå blir til. Elevene skal få være nysgjerrige og aktivt kunnskapssøkende og -skapende alene og sammen med andre både i og utenfor klasserommet. I tillegg skal elevene kunne innhente og bruke informasjon fra ulike typer historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige kilder for å kaste lys over forhold i ulike samfunn, til ulike tider, og i sitt eget liv. De skal også kunne vurdere kritisk om kildene er pålitelige og relevante.

Samfunnskritisk tenking og sammenhenger

Elevene skal forstå sammenhenger mellom geografiske, historiske og nåtidige forhold og hvordan disse forholdene hver for seg og sammen har påvirket og påvirker mennesker og samfunn. Elevene skal få innsikt i den gjensidige påvirkningen mellom natur og samfunn. De skal se hvordan utviklingen i fortida var prega av både brudd og kontinuitet og hva som bidro til endringer, samt utvikle historisk empati. Elevene skal analysere hvordan makt og maktrelasjoner har

Lokale læreplaner

Grunnskolen

virket og virker inn på ulike forhold i samfunnet. De skal vurdere kunnskap, hendelser og fenomen fra ulike perspektiv og reflektere over hvorfor menneskene har gjort og gjør ulike valg.

Demokratiforståelse og deltakelse

Elevene skal forstå hvordan geografiske, historiske og nåtidige forhold har lagt og legger forutsetninger for muligheten mennesker har hatt og har til å samarbeide, organisere seg og ta avgjørelser i ulike samfunn. Elevene skal få innsikt i forskjeller mellom land når det gjelder styresett og ivaretagelse av menneskerettigheter og minoriteter, og de skal se hvordan forskjeller har hatt og har innvirkning på folks liv og mulighet til å medvirke. De skal forstå hvorfor konflikter har oppstått og oppstår, og hvordan de har blitt og blir håndtert. Elevene skal få erfaring med demokrati i praksis for å kunne påvirke og medvirke til samfunnsutforming. Innholdet i dette kjerneelementet skal ses i lys av ulike perspektiv, fra det lokale til det globale, og i urfolks- og minoritetsperspektiv, med vekt på fortid, nåtid og framtid.

Bærekraftige samfunn

Elevene skal forstå hvordan geografiske, historiske og nåtidige forhold har lagt og legg forutsetninger for hvordan menneskene har dekt og dekker behovene sine, og for hvordan de har fordelt og fordeler ressurser i ulike samfunn. Det innebærer å se at geografisk mangfold og variasjon danner rammer for livsgrunnlag og levekår. Elevene skal få innsikt i de økonomiske, miljømessige og sosiale dimensjonene ved bærekraftig utvikling, og sammenhengen mellom disse. De skal forstå hvordan endringer i fortida har påvirket de tre dimensjonene og dermed hvor bærekraftige ulike samfunn er. Elevene skal se at ressursbruken til menneskene har hatt og har konsekvenser, og kunne vurdere handlingsalternativ for bærekraftig utvikling på individuelt, nasjonalt og globalt nivå. Bærekraftig utvikling i samfunnsfag skal ses i lys av ulike perspektiv, fra det lokale til det globale, og i urfolks- og minoritetsperspektiv, med vekt på fortid, nåtid og framtid.

Identitetsutvikling og fellesskap

Elevene skal få innsikt i hvordan mennesker utvikler identitet og tilhørighet, og hvordan de samhandler med andre. De skal forstå hvorfor mennesker søker sammen i samfunn, og hvordan identitetsutvikling og fellesskap blir påvirket av geografiske, historiske og nåtidige forhold. Det innebærer ulike perspektiv på hva et godt liv kan være, og at elevene utvikler både historiebevissthet og handlingskompetanse ved å forstå seg selv med en fortid, nåtid og framtid.

Tverrfaglige temaer i faget

Folkehelse og livsmestring

I samfunnsfaget handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om at elevene skal bli bevisste på sin egen identitet og sin egen identitetsutvikling og forstå individet som en del av ulike fellesskap. Innsikt i hvordan relasjoner og tilhørighet blir påvirket av samhandling med andre, også digitalt, er en del av kompetansen i faget. Faget skal bidra til at elevene kan gjøre gode livsvalg og håndtere utfordringer knytte til seksualitet, personlig økonomi, rus, utenforskap og digital samhandling. Faget skal også bidra til å skape forståelse, respekt og toleranse for mangfold og andre sine verdier og livsvalg, og gi perspektiv på hva

Lokale læreplaner

Grunnskolen

et godt liv kan være. Gjennom faget skal elevene kunne identifisere områder der menneskeverdet blir utfordret, for eksempel i forbindelse med menneskehandel og slaveri i vår tid, og peke på tiltak for å verne om de grunnleggende behovene mennesker har.

Demokrati og medborgerskap

I samfunnsfag handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om at elevene utvikler kunnskaper og ferdigheter for å kunne skape og delta i demokratiske prosesser. Faget skal bidra til at elevene utvikler kunnskap om og innsikt i demokratiske verdier og prinsipper. Gjennom arbeid med samfunnsfag skal elevene tenke kritisk, ta ulike perspektiv, håndtere meningsbryting og vise aktivt medborgerskap. Samfunnsfag skal bidra til at elevene kan delta i og videreutvikle demokratiet og forebygge ekstreme holdninger, ekstreme handlinger og terrorisme. Kunnskap om terrorhandlinga i Norge 22. juli 2011 skal inngå i opplæringen om dette.

Bærekraftig utvikling

I samfunnsfag handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene forstår sammenhengen mellom de sosiale, økonomiske og miljømessige forholdene ved bærekraft. Kunnskap om sammenhenger mellom natur og samfunn, om hvordan menneskene påvirker klima og miljø, og om hvordan levekår, levestett og demografi henger sammen, bidrar til denne forståelsen. I samfunnsfag skal elevene reflektere over og drøfte dilemma og spenningsforhold knyttet til de ulike dimensjonene ved bærekraftig utvikling og se at handlinger på både individ- og samfunnsnivå har betydning.

Grunnleggende ferdigheter i faget

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i samfunnsfag innebærer å kunne lytte til, tolke, formulere og fremme meninger, gi respons og diskutere med andre. Å få tak i andre sine meninger og stille oppklarende og utdypende spørsmål inngår også. Utviklingen av de muntlige ferdighetene går fra å uttrykke egne meninger, ta ordet etter tur og lytte og gi respons til andre, til å ta ulike perspektiv og grunngi argumentasjon i større årsakssammenhenger. Utviklingen innebærer videre i økende grad å fortelle om sammenhenger, drøfte faglige spørsmål og håndtere mer kompleks informasjon og å forstå hvordan ulike uttrykksmåter påvirker budskap og mottaker.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i samfunnsfag innebærer å planlegge, utforme og arbeide med tekster som er tilpassa formålet med skrivingen. Det innebærer også å dele, formidle og presentere kunnskap og informasjon skriftlig og å bruke samfunnsfaglige begrep, bygge opp argumentasjon og utforske og problematisere samfunnsfaglige tema. Videre innebærer det å kunne dokumentere og presentere resultater av samfunnsfaglige undersøkelser skriftlig. Utviklingen av skriveferdigheter i faget går fra å formulere enkle faktasetninger og spørsmål og vise til kilder, til å skrive fagtekster, drøfte problemstillinger og vise til mer komplekse kilder.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Å kunne lese

Å kunne lese i samfunnsfag innebærer å utforske, tolke og reflektere kritisk over ulike historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige kilder. Videre innebærer det å finne informasjon og bevisst velge og velge bort ulike kilder. Å lese innebærer å reflektere over hvordan ståsted og perspektiv påvirker ulike kilder, kjenne igjen argumentasjon og å skille mellom meninger, fakta og påstander. Utviklingen av leseferdigheter i faget går fra å bruke få og tilrettelagte kilder til selv å finne og sammenlikne informasjon i et større mangfold av kilder med større kompleksitet.

Å kunne regne

Å kunne regne i samfunnsfag innebærer å kunne innhente, arbeide med, analysere og vurdere tallmateriale og store data i lys av kontekst og for å ta stilling til samfunnsspørsmål. Videre innebærer det å bruke tidslinjer og målestokk til å utforske og presentere historiske og geografiske forhold og se sammenhenger. Å kunne arbeide med problemstillinger knyttet til økonomi og forbruk, og sammenhengen mellom disse, inngår også. Utviklingen av regneferdigheter i faget går fra å tolke konkrete og enkle tabeller og grafiske framstillinger til å kombinere og analysere større datamengder og se endringer over tid.

Digitale ferdigheter

Samfunnsfag har et særlig ansvar for at elevene utvikler digitalt medborgerskap. Digitale ferdigheter i samfunnsfag innebærer å kunne bruke digitale verktøy til å finne, behandle og navigere i digitale kilder, utøve digital kildekritikk og velge ut relevant informasjon. Det handler også om å kunne kommunisere, samarbeide og skape digitale produkt og om å følge regler og normer for nettbasert kommunikasjon, personvern og opphavsrett. Ferdigheten innebærer også å ivareta informasjons- og datasikkerhet. Utviklingen av digitale ferdigheter går fra å utforske og bruke digitale ressurser, til å søke og velge informasjon selvstendig og til å vise god digital dømmekraft når en velger informasjon, bruker digitale ressurser og kommuniserer digitalt.

Kompetansemålene

For beskrivelser av kjerneelement, tverrfaglige tema og grunnleggende ferdigheter – se innledning

Mål	Kjerneelement	Tverrfaglig tema	Grunnleggende ferdigheter (primærferdighet(er))	Trinn
Utvikle og presentere samfunnsfaglige spørsmål	Undring og utforskning Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger		Muntlige ferdigheter	1.(2.)

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Samtale om hvordan ulike kilder, inkludert kart, kan gi informasjon om samfunnsfaglige spørsmål	Undring og utforskning Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger		Digitale ferdigheter Muntlige ferdigheter Å kunne lese	2.
Utforske og beskrive kulturminne og kultur- og naturlandskapet i nærmiljøet	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Bærekraftige samfunn	Bærekraftig utvikling	Å kunne lese	1.(2.)
Utforske og presentere hvordan menneskene levde for en til to menneskealder siden	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Bærekraftige samfunn Identitetsutvikling og fellesskap	Bærekraftig utvikling Folkehelse og livsmestring	Digitale ferdigheter Muntlige ferdigheter Å kunne lese	2.
Reflektere over hvorfor mennesker har ulike meninger og tar ulike valg	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Demokratiforståelse og deltakelse Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap	Ulike ferdigheter: - Å kunne lese - Å kunne skrive - Å kunne regne - Muntlige ferdigheter - Digitale ferdigheter	1.(2.)
Samtale om vennskap og tilhørighet og hva som påvirker relasjoner	Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter	1.(2.)
Beskrive og gi eksempel på mangfold i Norge, med vekt på ulike familieformer	Demokratiforståelse og deltakelse	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter	1.(2.)

Lokale læreplaner

Grunnskolen

og folkegrupper, inkludert det samiske urfolket	Identitetsutvikling og fellesskap	Demokrati og medborgerskap		
Utforske og gi eksempel på hvordan mennesker påvirker klimaet og miljøet, og dokumentere hvordan påvirkningene kommer til syne i nærmiljøet	Undring og utforskning Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Bærekraftig samfunn	Bærekraftig utvikling	Digitale ferdigheter Å kunne lese Å kunne regne	1.(2.)
Presentere og gi eksempel på rettigheter barn har i Norge og verden, og hva barn kan gjøre ved brudd på disse rettighetene	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Demokratiforståelse og deltakelse Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter	1.(2.)
Utforske og gi eksempel på hvordan barn kan påvirke avgjørelser og samarbeide om demokratiske prosesser	Undring og utforskning Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Demokratiforståelse og deltakelse	Demokrati og medborgerskap	Å kunne regne	1.(2.)
Samtale om muligheter og utfordringer ved digital samhandling	Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Digitale ferdigheter Muntlige ferdigheter	2.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Samtale om følelser, kropp, kjønn og seksualitet og hvordan egne og andre sine grenser kan uttrykkes og respekteres	Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter	1.(2.)
Utforske og gi eksempel på hvordan mennesker i ulike deler av verden påvirker livet til hverandre	Demokratiforståelse og deltakelse Bærekraftig samfunn Identitetsutvikling og fellesskap	Bærekraftig utvikling Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap	Digitale ferdigheter Å kunne lese	2.
Utforske og presentere samfunnsfaglige spørsmål, søke etter informasjon i ulike kilder og vurdere hvor nyttig informasjonen er til å belyse spørsmålene	Undring og utforsking Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger		Digitale ferdigheter Å kunne lese Å kunne regne	4.
Utforske kulturminner og hvordan menneskene levde i den tida kulturminnene er fra, og sammenligne med hvordan vi lever i dag	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter Å kunne lese	4.
Beskrive kultur- og naturlandskap i Norge og samtale om hvordan historiske og geografiske kilder, inkludert kart, kan gi informasjon om landskap	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Bærekraftig samfunn	Bærekraftig utvikling	Muntlige ferdigheter Å kunne lese	4.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Samtale om hvorfor det oppstår konflikter i skole- og nærmiljøet, lytte til andre sine meninger og samarbeide med andre om å finne konstruktive løsninger	Demokratiforståelse og deltagelse Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap	Muntlige ferdigheter Å kunne regne	3. (4.)
Presentere menneskerettigheter og rettigheter barn har, og reflektere over hvorfor disse rettighetene fins	Demokratiforståelse og deltagelse Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap	Digitale ferdigheter Muntlige ferdigheter Å kunne lese Å kunne skrive	3.
Presentere årsaker til at samene har urfolksstatus i Norge, og beskrive forskjellige former for samisk kultur- og samfunnsliv før og nå	Samfunnskritisk tekning og sammenhenger Demokratiforståelse og deltagelse Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap	Muntlige ferdigheter Å kunne lese Å kunne skrive	3.
Utforske og gi eksempel på noen sider ved bærekraftig utvikling	Undring og utforskning Samfunnskritisk tenking og sammenhenger Bærekraftig samfunn	Bærekraftig utvikling	Å kunne lese	3.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Reflektere over sammenhengen mellom personlig økonomi og forbruk hos den enkelte	Samfunnskritisk tenking og sammenhenger Identitetsutvikling og felleskap	Folkehelse og livsmestring	Å kunne regne	4.
Samtale om identitet, mangfold og fellesskap og reflektere over hvordan det kan oppleves ikke å være en del av fellesskapet	Samfunnskritisk tenking og sammenhenger Identitetsutvikling og sammenhenger	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter	3. (4.)
Samtale om regler og normer for personvern, deling og beskyttelse av informasjon og om hva det vil si å bruke dømmekraft i digital samhandling	Undring og utforsking Identitetsutvikling og sammenhenger	Folkehelse og livsmestring	Digitale ferdigheter Muntlige ferdigheter	4.
Samtale om grenser knyttet til kropp, hva vold og seksuelle overgrep er, og hvor man kan få hjelp dersom man blir utsatt for vold og seksuelle overgrep	Identitetsutvikling og felleskap	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter	3. (4.)
Reflektere over hvem som har makt, og hva et demokrati er, og utvikle forslag til hvordan man kan være med på å påvirke avgjørelser	Undring og utforsking Samfunnskritisk tenking og sammenhenger Demokratiforståelse og deltagelse	Demokrati og medborgerskap	Digitale ferdigheter Å kunne lese Å kunne regne	3.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Samtale om noen viktige offentlige institusjoner og virksomheter i Norge og reflektere over hva de betyr i livet til menneskene	Undring og utforskning Demokratiforståelse og deltagelse Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap	Muntlige ferdigheter	4.
---	--	--	----------------------	----

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samfunnsfag på 1. og 2. trinn når de utforsker og undrer seg over samfunnsfaglige tema og reflekterer over hvordan disse temaene kan henge sammen. De viser og utvikler kompetanse når de søker etter å få vite mer og erfarer at kunnskap kan innhentes på ulike måter. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de erfarer og ser seg selv og andre som del av et mangfoldig fellesskap, og når de erfarer hva det vil si å være med på å delta og påvirke. Elevene bruker digitale verktøy til å vise og utvikle kompetanse i faget og en begynnende digital dømmekraft ved å se noen av mulighetene og utfordringene ved digital samhandling.

Elevene viser og utvikler kompetanse i samfunnsfag på 3. og 4. trinn når de alene og sammen med andre utforsker og undrer seg over samfunnsfaglige tema og sammenhenger mellom disse. Elevene viser og utvikler kompetanse når de presenterer og samtaler om samfunnsfaglige spørsmål og reflekterer over hva slags informasjon og kunnskap ulike kilder kan gi om spørsmålene. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de tar ulike perspektiv og ser hvordan de selv og andre kan bli påvirket av og påvirke hverandre, samfunnet og naturen. Videre viser og utvikler de kompetanse når de samhandler digitalt og bruker noen regler og normer for personvern og digital samhandling.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom at elevene får søke kunnskap på ulike måter, ta ulike perspektiv og reflektere over hvordan kunnskap blir til. Læreren skal være i dialog med elevene om utviklingen deres i samfunnsfag. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og hva de får til bedre enn tidligere. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i samfunnsfag gjennom nysgjerrighet, kunnskapssøking og arbeid med sammenhenger i faget.

Kilde: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/> (hentet 06.08.20)

Læreplanen er utarbeidet av skolene i Grimstad. Koordinator for arbeidet: Maria Kylland